

MUZEJSKI ČASOPIS

MUZEJSKO DRUŠTVO JESENICE, LETO V, Številka 1, 7. februar 1995
Založila MDJ in MUZEJ JESENICE. Uredil TONE KNOBELJ. 200 izvodov

PROGRAM MUZEJSKEGA DRUŠTVA

februar

Četrtek, 16. februarja 1995: muzejski večer

Dr. JURIJ KURILLO

ŽIVA NARAVA V OBJEKTIVU

(Predstavitev knjige z barvnimi diapozitivi)

Ob 18. uri v Kosovi graščini, Titova 64
na Jesenicah

marec

Četrtek, 16. marec 1995

OBČNI ZBOR MUZEJSKEGA DRUŠTVA

(Čas in kraj bomo sporočili kasneje!)

Vabljeni!

KAZALO

- Stran 1: - PROGRAM MDJ za februar in marec
- Ob slovenskem kulturnem prazniku
Stran 2: - Iz malhe prevajalca MIRKA HAMERŠAKA
Stran 3: - Z zadnje seje UO 22. decembra 1994
- PROGRAM MUZEJA za februar
Stran 4: - OD FUŽIN DO ŽELEZARNE (2.nadaljevanje)

OBVESTILO !

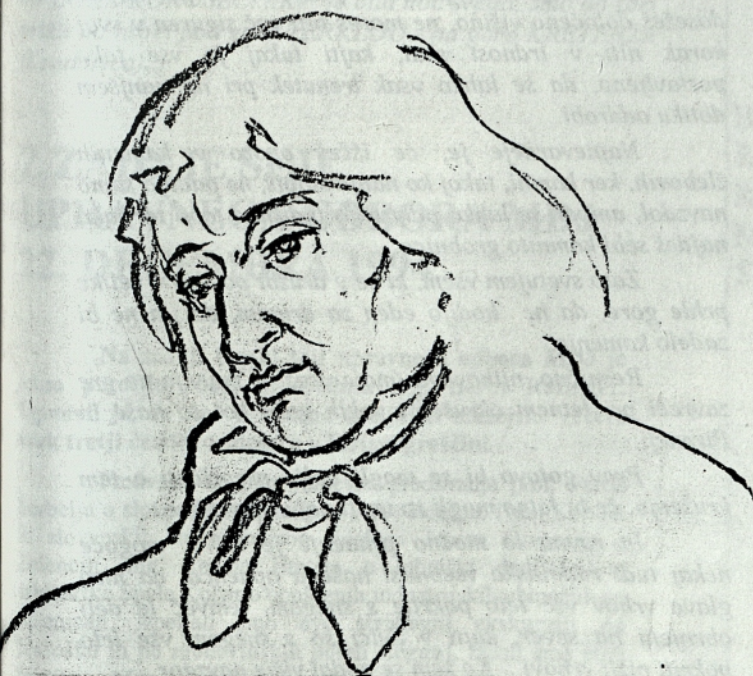
OBVEŠČAMO VSE ČLANE MUZEJSKEGA DRUŠTVA, DA LETOS NE BOMO VEČ POŠILJALI OSEBNIH VABIL NA MUZEJSKE VEČERE. MUZEJSKI VEČERI BODO VSAK TRETJI ČETRTEK V MESECU, PROGRAM BOMO OBJAVLJALI V MUZEJSKEM ČASOPISU, V ČASNIKIH DELO, DNEVNIK, GLAS PA TUDI NA RADIU TRIGLAV, NA RADIU SLOVENIJA IN NA KANALU INTERNE TELEVIZIJE VIDEOFON.

DARILO SLIKARJA

Slovenski akademski slikar in ilustrator Vladimir Lakovič iz Ljubljane je sodelavce Muzeja Jesenice ob dogovorih za razstavo 9.februarja 1995 v Kosovi graščini, prijetno presenetil z naslednjo izjavo:

"Podpisani Vladimir Lakovič, akad. slikar darujem Muzeju Jesenice (Jesenice, Prešernova 45) 49 skic, študij in portretov dr. Franceta Prešerna."

**Vladimir Lakovič, akad. slikar
Ljubljana, Borsetova 13
Ljubljana, 3. februarja 1995**

Handwritten signature or mark at the bottom of the sketch.

IZ MALHE PREVAJALCA MIRKA HAMERŠKA

Že leta Jeseničana Mirka Hamerška zanimajo tuji jeziki, zadnja leta pa predvsem starejši teksti, rokopisi, arhivski dokumenti v nemškem jeziku. Še posebej je vesel, če lahko prevede težje berljiv tekst v stari nemščini, ki se ga le malokdo loti. S svojo voljo, znanjem in vztrajnostjo je prevedel marsikateri dokument, ki se je zdel skoraj nečitljiv. V zadnjem času se je posvetil nekaterim starejšim zgodovinskim knjigam znanih slovenskih in tujih zapisovalcev iz bližnje in daljne preteklosti (Valvasor, Hacquet, Scopoli, Dimitz, Müllner in drugi).

Objavljamo nekatere odlomke iz *Oryctographie Carniolice oder Physikalische Erdbeschreibung des Herzogthums Krain, Istrien und zum Theil der benachbarten Länder I-IV* (Leipzig 1778-1789), najpomembnejšega dela znamenitega kirurga, naravoslovca, geologa, mineraloga, kemika, botanika, gornika in etnologa Baltazarja HACQUETA, ki je od leta 1766 kot rudniški kirurg služboval v Idriji. Na svojih popotovanjih po Kranjskem je podobno kot Valvasor veliko zapisoval in tako je tudi nastalo njegovo za naravoslovje najpomembnejše delo *Oryctographia Carniolica* ...v nemščini, vendar s slovenskim posvetilom. Prevedeni odlomki govorijo o prvih Hacquetovih prizadevanjih za osvojitve Triglava.

(PRVA KNJIGA. OPIS KRANJSKE DEŽELE)

(stran 26)

Več kot enkrat sva z gospodom baronom Zoisom skupaj šla v gore...

...Pot pod noge sem vzel z Bohinjske ravnice, namreč iz Srednje vasi, ki je močno v predgorju Triglava (Terklou) čez Konjsko planino, katera je strma gora in mi je vzela 3 ure časa. Na začetku vzpona na to goro sem naletel na apnenec v stoječih plasteh kot sloj, ki je vstopil obrnjeno. Tu in tam sem našel v apnenčastih plasteh črne madeže. Ko sem jih preiskal, sem videl, da so bili popolnoma roženasti, toda tako oblikovani, da so z apnencem tvorili celoto... Ko se vzpenjamo (tukaj je prvič omenjeno, da gre za skupino!) spet pridemo višje zvečer v podnožje TERKLOU - Triglava, ki se imenuje bella polla ali Beli verh.

Ob pomoči ljudi gospoda barona Žiga Zoisa, ki so bili zelo pogumni, čeravno nihče ni bil prisiljen, ki bi lahko rekel, da se je na ta vrh že povzpel.

(stran 27)

Eden od njih, moj učenec, ki ga na velike stroške omenjenega lastnika rudnikov in v dobro naravoznanstva in zdravilstva vzdržuje, je človek z gorami zelo dobro spoznan. Tudi on je oni dan imel zelo malo veselja povzpeti se na to goro, tako kot tudi lovec na gamse, ki je bil z nami. Kajti dan je bil zelo vetroven in vrh gore je bil kot običajno zavit v oblake.

Najpomembnejši ugovori ljudi, ki so bili z menoj, so bili v zvezi z vzponom na vrh, češ da veter meče velike kamne, kateri bi lahko koga ubili. Da je veter tako močan, da se še najmočnejši človek ne more obdržati pokonci. Nadalje, če te obdajo oblaki, ne veš več kako priti nazaj. Pa, da še nihče ni prišel na vrh. Naj so govorili o tem karkoli, vse je bilo narobe za vzpon.

Samo jaz sem mislil resno, kaj bi moral storiti, da dosežem svoj cilj. Da bi tu ostal dalj časa mi ni dovoljeval čas, ker bi mi pošla živila. Nadalje, ko bi padal dež ali sneg, bi to bilo še bolj nemogoče storiti. Odločil sem se, kljub vsem pripombam in se oddaljil od svoje družbe po četrtri uri zjutraj in se splazil po skalah navzgor.

Od začetka nisem dve uri dolgo naletel na nobeno veliko oviro v tem vrezu/predelu skalovja, kjer so bili kamniti in snežni žlebovi.

Ko je bilo to za menoj sem videl, da so moji ljudje govorili resnico o tem, da jih je malo ali pa še nikdo prišel do vrha.

Še najmanj pa kakšen poznavalec zelišč. Nato sem pa našel rastline, ki jih ni videl ne Scopoli, ne kdo drugi in katere bom ob prikladnem času dal spoznati.

(stran 28)

Kar zadeva kamnito kraljestvo tukaj nisem našel nič drugega kot samo apnene kamnine in z železom mešano ilovico. V neki soteski sem našel močno zeleno pisan apnenec, ki je bil na prvi pogled podoben geisberškim kamninam (v Švici), samo, da je bil sam apnenec. Spomnil sem se nekega popotnika iz Švice, ki mi je rekel, da so mu v geisberških gorah pogosto predstavljali zeleno obarvan apnenec kot geisberški kamen. Torej je mogoče, da so pogosto vrste kamnin vrhov nepravilno določevali, ker sami niso mogli do tja priti. Potem, ko sem svojo pot nadaljeval višje, mi je šlo vedno težje. Ne bom govoril o življenski nevarnosti, saj nikoli ne vemo za zadnjo uro svojega življenja. Samo toliko bom drugim v opozorilo povedal, da potem, ko dosežeš določeno višino, ne moreš biti več siguren v svoj korak niti v trdnost skal, kajti tukaj je vse tako postavljeno, da se lahko vsak trenutek pri najmanjšem dotiku oddrobi.

Najnevarneje je, če iščeš oporo v kamenih žlebovih, ker kamni, takoj ko nanje stopiš, ne padajo samo navzdol, ampak se lahko odkrušijo tudi nad tabo ter tako najdeš sebi kamnito grobnico.

Zato svetujem vsem, ki se v družbi podajo v velike prhle gore, da ne hodijo eden za drugim, da jih ne bi zadelo kamenje.

Resnično, njihovega (moje družbe) mnenja ne gre zavreči pri letnem okrušenju takih gora kot so naše in Pireneji.

Prav gotovo bi se mogli bolje prepričati o tem krušenju, če bi letno mogli izmeriti najvišje vrhove.

In ravno to močno prhnenje je krivo, mogoče nekaj tudi rudninska vsebnost našega apnenca, da niso glave vrhov vse leto pokrite s snegom, temveč le deli obrnjeni na sever, kajti v Švici so s snegom vse leto pokriti nižji vrhovi... Ko sem se podal višje navzgor,

kamor se ne pne več nobena rastlina, zaradi popolnega pomanjkanja prsti, sem uporabil vse svoje moči in spretnosti, da sem se vzpel po skalah ter se izogibal padajočemu kamenju... (stran 29 in 30). Zadrževal sem se vedno na južni strani, ker je pihal močan severni veter. Ob 9 uri pa sem imel srečo doseči stranski vrh gorskega hrbita, ki ga imenujejo MALI TRIGLAV - (TE MALE TERKLOU)...Ta skalni vrh je pred davnimi časi tvoril enotno telo z ostalim vrhom. S hitrim prhnenjem se je od njega ločil. Tukaj bi pomislili, da železovi delci v kamnu prispevajo k razpadanju, ker je ves tukajšnji vmesni prostor posejan s takimi delci. Na ta način obarva vso skalo vse, kar se od tam spira. Zato so pastirji in lovci razložili tamkajšnjemu upravniku fužin, da je ta kraj tak, kjer je železova ruda. Gora naj bi po navedbi našega umrlega pridnega sodeželana Florjančiča, ki je z velikim trudom in pridnostjo zgotovil velike zemljevide naše dežele, merila 1399 pariških lahti ali 10194 čevljev nad ravnijo našega glavnega mesta Ljubljane...Čas bo pokazal kako pravilno je meril Florjančič. Kolikor vem, čeprav nisem bil na samem vrhu, da sem kljub temu mogel videti čez celo Koroško in Kranjsko, do Hrvaške. Če bi imel svetel (jasen) in miren dan, bi brez dvoma s pomočjo moje "angleške cevi za gledanje"(daljnogleda), ki sem jo imel vedno pri sebi videl tja do Benetk...Naj bo naš Terklou še tako visok, je le otroček proti CHIMBORAU v Peruj, ki po poročilih nekega CONDAMINA in BOUGUERJA, ki sta ga izmerila, meri v višino 21136 čevljev...Ta gora je najvišja v starem in novem svetu, kar je doslej znanega...(stran 93) (Tukaj omenja še en pohod proti Triglavu!) Šel sem torej 23. julija zgodaj peš z gore Bela pola, kjer sem istega dne na svoji poti od KOINSHZA do omenjenega Belega polja naletel na KORALNE SKALE, ki so bile vtisnjene med izvirne apnenčaste skale. Ker se mi je to čudno zdelo, saj so to bile visoke gore, sem tem k o r a l a m sledil dokler je šlo. Z menoj sta bila dva srčna gorolazca, od teh je eden bil LUKA KOROŠEC....Ker je bila noč svetla, smo ob zori prišli na hrbet pod goro TERKLOU - na goro KRETERZA (Kredarica)...

Z ZADNJE SEJE UPRAVNEGA ODBORA MDJ 22. DECEMBRA 1994

Na zadnji lanski seji upravnega odbora MDJ je letno poročilo podal predsednik ing. Borut Razinger. Ugotovil je, da smo dokončno uveljavili muzejske večere vsak tretji četrtek v mesecu v Kosovi graščini.

Predvsem so bila odmevna predavanja prof. Ferda Šerbelja o slovenskem slikarstvu v 19. stoletju, Ivani Kobilci in slovenskih impresionistih, biologa Janeza Gregorija o Zelencih, ing. Tadeja Brateta o tehniški dediščini in arhitektke Špele Kuhar o opuščenih industrijskih območjih na Jesenicah. Izpeljali smo dve strokovni ekskurziji na Koroško in po zgodovinskih poteh Begunj. Izdali smo štiri številke Muzejskega časopisa, kjer so nam s svojimi prispevki (brez honorarjev!) pomagali nekateri pisci kot Janez

Meterc, Mira Novak, Janez Koželj, dr. Nada Praprotnič, Tone Konobelj, Borut Razinger, Janez Mohorič in akademski slikar Jaka Torkar ter še nekateri drugi.

Predsednik se je zahvalil za vsestransko pomoč Muzeju Jesenice in Občini Jesenice, za doseganje financiranja. Predvsem pa je razveseljivo, da je članstvo ob koncu leta štelo že **160 članov**.

Odbor je tudi sprejel finančno poročilo za leto 1994, ki ga je vzorno pripravila blagajničarka Ivanka Babnik.

Dogovorjeno je bilo, da do konca leta 1995 izide sedma številka JESENIŠKEGA ZBORNKA Jeklo in lučje.

S programom naj bi izpeljali deset društvenih večerov, dve strokovni ekskurziji, eno društveno razstavo, izdali šest številk Muzejskega časopisa in morda organizirali boljši sejem na Jesenicah. Določena je bila tudi članarina za leto 1995: **800 sit za člane (upokojenci, dijaki in učenci 500 sit)**.

Občni zbor Muzejskega društva Jesenice bo v četrtek, 16. marca 1995.

Zabeležila Mira Novak

PROGRAM MUZEJA JESENICE

FEBRUAR

V Sredo, 8. februarja 1995 ob 18. uri bo ob slovenskem kulturnem prazniku **proslava v Prešernovi rojstni hiši.**

Nastopila bo slovenska gledališka in filmska **igralka MILENA ZUPANČIČ.**

z glasbeno spremljavo pevk
vokalne skupine KVARTA.

V drugem delu programa bo projekcija
arhivskih filmov:

Božidar Jakac: OTVORITEV PREŠERNOVE ROJSTNE HIŠE V VRBI (21. maja 1939).

Rudi Omota in Marjan Foerster: O, VRBA (1940)

Milka in Metod Badjura: OB 100-LETNICI SMRTI DR. FRANCETA PREŠERNA (1949)

V četrtek, 9. februarja 1995 bo ob 18. uri v Kosovi graščini, Titova 64 na Jesenicah, otvoritev razstave risb akademskega slikarja **VLADIMIRJA LAKOVIČA**

z naslovom: **ISKANJE PREŠERNA.**

Na otvoritvi se bodo predstavili člani Gledališča
Toneta Čufarja.

Vabljeni!

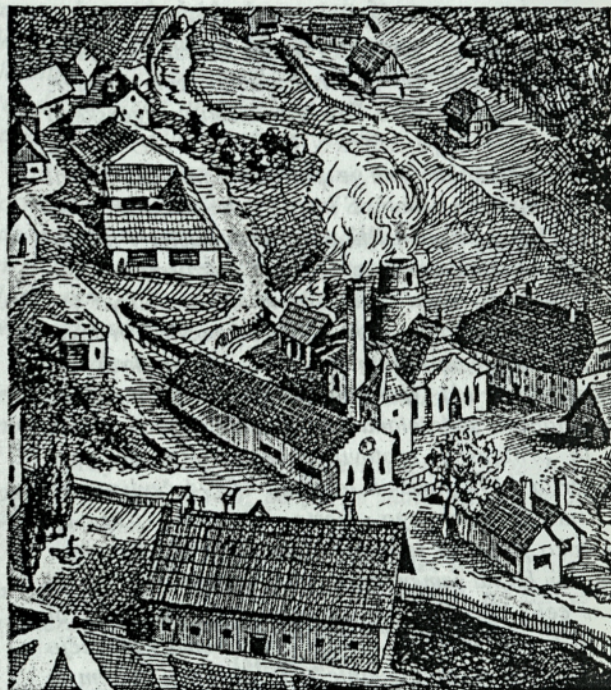
Piše Aleksander Rjancev

Riše Jaka Torkar

9.

Z novim plavžem so dobivali več grodlja. Temu so pripomogli močni pihalni cilindri, ki jih je gnalo 16 čevljev visoko vodno kolo. Večkrat so dobili iz plavža poseben grodelj, ki so mu zaradi lepega sijaja in kristalastega tona rekli »špigel«. Pri Rudarski akademiji v Leobnu so že 1861. leta ugotovili, da izdeluje javorniški plavž grodelj, ki vsebuje 7% mangana. To je bila za takratne čase prava redkost. Javorniški »špigel« so vozili na Reko in v Trst, od tam pa v Anglijo

10.

1865. leta se je pri javorniškem plavžu mudil znani železarski zgodovinar Alfonz Müllner iz Ljubljane. Nabral je mnogo zgodovinskega in tehničnega gradiva. Kot spomin na Javornik in plavž Zoisovih dedičev je vzel s seboj vzorce rud, žlindre in grodljev ter z njimi obogatil muzejsko zbirko v Ljubljani. V svoji knjigi, ki je izšla mnogo let pozneje in je še danes dragocen dokument železarske deavnosti pri nas, je dobro opisal javorniško fužino in delo plavžarjev. Müllner je bil po Valvazorju in Hacquetu že tretji zgodovinar, ki je železarstvo na Javorniku spoznal.

11.

Leta 1869 so Zoisove fužine prešle v posest novih gospodarjev. Nastala je Kranjska industrijska družba. To je bila prelomnica v železarski zgodovini. Gorenjski železarski industriji se je pridružil še paromlin v Ljubljani. Razmere pri fužinah se niso bistveno spremenile. Lastniki so bili mlinarji, trgovci in bankirji, ki so bili odsvni od naročil iz tujine in ljudi, ki so zanje delali. Zanje je bil važen denar in monopol nad železom, kot ga je nekdaj imel Zoisov oče Michelangelo Zois

12.

Na generalni skupščini 12. julija 1869 v Ljubljani so delničarji — nasledniki Carla Zoisa, Seunig, Luckmanni, Dreo in Holzer izvolili prvega predsednika Upravnega odbora in generalnega ravnatelja KID. Za predsednika je bil izvoljen Michelangelo Zois, ki je to dolžnost opravljal do 1879. leta. Mesto generalnega ravnatelja je bilo zaupano mlademu, ambicioznemu Carlu Luckmannu. KID je imela namen združiti gorenjske fužine v enotno železarsko industrijo, ki naj bi se povzdignila med vodilne avstrogrske